

VANA-VÕROMAA KIHUNKUNNAQ

kihlkund, küla, liin, kotus, kotusõnimi

MITU KUNNAHÜPET OM ÜTEST
KIHUNKUNNA OTSAST TÕISTÕ?

MIDÄ VÕIT LÖÜDÄQ VANALT-VÕROMAALT?

Vana-Võromaa oll' vanastõ (aastil 1783–1920) hulga suurõmb ku parhillanõ Võro maakund. Vana-Võromaa küünüs üle parhilladsõ Võro, Põlva ja üle kolmandigu Valga maakunna. Vanal-Võromaal om katõssa esisugumast kanti – kihlkunda. Nuuq ommaq: Karula, Harglõ, Urvastõ, Rõugõ, Vahtsõliina, Põlva, Kanepi ja Räpinä. Kihlkunna keskusõn om hariligult kerik ja suurõmb surnuaid.

Egäl puul üle terve Vana-Võromaa kõnõldas võro kiilt. Võro kiil omgi üts kõgõ uma-perätsemb asi seon kandin. Võromaal om olnu vai om kodo väega mitmõl kiränikul, muusikul, kunstnikul ja näütlejäl. Ka nimäq kõnõliq võro kiilt, ku latsõq olliq.

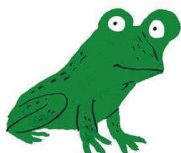
Vana-Võromaa luudus om esieräline. Siin om ummamuudu maastik: mäeq ja oroq, mõtsasaarõq, järveq, tsillokõsõq nurmõq ja suuq. Pallõ om liivast maad ja pedäjä-mõtsa ehk pallo. Siin om Eesti ja Baltimaiõ kõgõ korõmb mägi Suur Munamägi. Eesti kõgõ sügävamb järv om Rõugõ Suurjärv. Võhandu ehk Pühäjõgi om Eesti kõgõ pikemb jõgi. Eesti kõgõ vanõmb ja jämmemb puu Tammõ-Lauri tamm kasus Urvastõn. Eesti kõgõ lõunapoolitsõmb kotus Naha küla ja Eesti ainomanõ klaasiliivakaivandus ommaq kah Vanal-Võromaal.

Egä Eesti lats võissi kunagi är kävvuq Taivaskual, Piusa liivakuupõn, Räpinä paprõvabrikun, Paganamaal ja Pokumaal.

(Evar Saarõ jutu „Midä võit löüdäq Võromaal?“ perrä)

Küsümüisi

1. Määndsin kotussin, midä jutun nimmatas, olõt saq käünü?
2. Mille poolõst paistus Vana-Võromaa Eestin vällä?
3. Määndsit siist kandist peri muusikit ja kiränikke sa tiit?
4. Nimmaq mõni järv, jõgi, mägi vms, miä jääs su kodo lähküle.
5. Määne om su jaos Vana-Võromaa kõgõ ilosamb kotus?

KEELEOPPUS

Eesti keelen küsümi *kuhu?* ja vastami: *Tartusse, Põlvasse, Räpinasse; raamatusse, südamesse, sahtlisse.*

Võro keelen küsümi *kohe?* ja kostami vasta: *Tartohe, Põlvahe, Räpinähe; raamatuhe, süämehe, suhvlihe.*

Mõnõn puul tarvitõdas ka **-de-** vai **-le-**lõppu ja mindäs *Põlvadõ* vai *Põlvalõ*, *Räpinäde* vai *Räpinäle*.

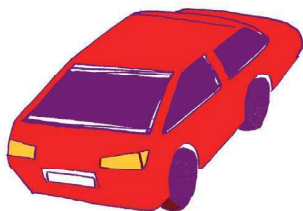
Ülesannõq 1. Loeq ja lõvväq joonõ pääle pasva kotussõnimi.

Urvastõ, Haani, Rõugõ, Põlva, Sännä

Ku ma taha Suurõlt Munamäelt alla kaiaq, sis ma lähä _____. Ku ma taha Eesti kõgõ sügävambän järven tsukõlda, sis ma lähä _____. Ku ma taha Tammõ-Lauri tammõ nätäq, sis ma lähä _____. Ku ma taha Pärlijõõ veeren istuq, sis ma lähä _____. Ku ma taha Eesti lõõdsapääliina õhku hengädäq, sis ma lähä _____.

Ülesannõq 2. Kaeq Vana-Võromaa kihlkundõ kaarti! Lõvväq kõik kihlkunnaq: Harglõ, Kanepi, Karula, Põlva, Rõugõ, Räpinä, Urvastõ ja Vahtsõliina. Kiä ommaq Võromaa naabriq? Määndsen kihlkunnan sa elät? Märgiq kaardi pääle, kon sa elät. Märgiq kaardi pääle Antsla ja Võro liin.

Ülesannõq 3. Valiq vällä üts Vana-Võromaa kihlkund ja lõvväq säält kotus, kon sa olõt käünü. Kõnõlõq klassin, midä põnõvat säält näit ja teit, nii et ka kaaslaisil tulõs tahtminõ tuu kotussõga tutvas saiaq.

Jätäq miilde! Antsla ja Võro kihlkunda olõ-õi olõman. Antsla om Urvastõ kihlkunna kõgõ suurõmb kotus. Võro om tettü Põlva ja Rõugõ kihlkunna piiri pääle. Piir lätt Piiri uulitsast — tuuperäst ka sääne nimi.

Kon meid olõ-iq, sääl om iks hää.

Kuis sa seost ütleemisest arvo saat?

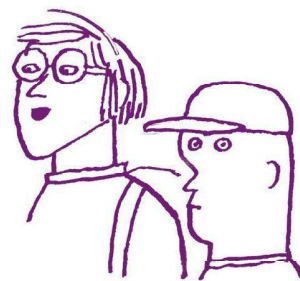
Ülesannõq 4. Tan ommaq segi võrokeelidseq ja eestikeelidseq kotussõnimeq.
Kirodaq edimäste tulpa võrokeelidseq ja tõistõ eestikeelidseq nimeq.

VAHTSÕLIINA MAMMASTE HAANJA SÖMMÖRPALÕ
RÄPINÄ HAANI SÖMERPALU MAMASTÕ RÕUGE KRUUTUSÕ
KROOTUSE SABÕRNA RÕUGÕ RÄPINA SAVERNA VASTSELIINA

Võrokeelidseq nimeq	Eestikeelidseq nimeq

- Kohe ma anna?
- Kats Matsi.
- Ma näe külh, et kats matsi, a kohe ti sõitmaq tahat?
- Läämi sõs Litsmõtsa.

Jan Rahman, „Määne om seo maa“

Määndsit kotussõnimmi sa seon laulun kuulit?